

Кирило Ковальчук

Аспірант 2 року навчання освітньо-наукової
програми «Історія та археологія»
Докторської школи ім. Юхименків
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
kyrylo.kovalchuk@ukma.edu.ua

**ІНСТРУМЕНТИ ТА ПІДХОДИ ДО
ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВІТНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ
АСОЦІАЦІЙ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ
(ПРИКЛАД КИЇВСЬКОГО СЛОВ'ЯНСЬКОГО
БЛАГОДІЙНОГО КОМІТЕТУ 1869–1920 рр.)**

Кількість громадських асоціацій у Російській імперії другої половини XIX ст. невинно зростала. Держава намагалася випрацювати нові підходи до регулювання публічної сфери. Одним із способів контролювати та направляти діяльність громадських асоціацій стало впровадження статутів та регулярної звітності.

З 1822 по 1848 рр. благодійні організації в Російській імперії затверджувалися особисто імператором, а з 1848 по 1859 рр. створення таких організацій було заборонено. У 1858 році діяльність Слов'янських комітетів була легалізована імператором та віднесена до компетенції Міністерства закордонних справ, якому комітети надсилали документацію. Починаючи з 1862 року, товариства почали звітувати перед Міністерством внутрішніх справ. Разом зі зростанням кількості товариств внаслідок ліберальних реформ 1860-х рр., затвердження статутів та перегляд звітних матеріалів були передані

у компетенцію генерал-губернаторів. Так у 1885 році, згідно статуту, Київське слов'янське благодійне товариство (далі в тексті — КСБТ) подало звіт у канцелярію Київського генерал-губернатора¹. Таким чином, Олександр Дрентельн, який на той момент був генерал-губернатором, був в курсі діяльності товариств на ввіреній йому території. У канцелярію надсилали свої звіти й інші товариства, які діяли в межах генерал-губернаторства.

Звіти про діяльність КСБТ, яке 1877 року було перформатоване з комітету в товариство, являють собою структуровані відомості про: його склад, членів правління, зміст загальних зібрань, діяльність та інформацію про фінанси. Вони готувались секретарем товариства, публікувались щорічно, друкувались у вигляді брошур та розповсюджувались серед постійних членів. Обов'язково відбувались читання матеріалів на загальних зборах всіх учасників та частково вони публікувались у газеті «Киевлянин»².

Такі звітні матеріали дають історикам можливість комплексно оцінити подібні товариства. Оскільки звіти містять значні кількісні дані, дослідники можуть оцінити динаміку змін кількості учасників товариств, обрахувати бюджет та оцінити ефективність діяльності і використання коштів. Використовуючи підходи кліометрії можна обрахувати різні показники, які б репрезентували особливості функціонування товариства. До прикладу, дійсну залученість учасників товариства та його «ядро» мені вдалось виявити, створивши графік зібраних коштів, на основі даних про щорічні членські

¹ ЦДІАК України. Ф. 442. Оп. 1. Спр. 31. Арк. 112–122.

² Див. наприклад: «Общее собрание Киевского славянского благотворительного общества», Киевлянин, № 320, 19 листопада, 1901, 2.

внески та пожертви. Виявилось, що з 1873 р. по 1882 р. кількість членів товариства зменшилась з 383 до 55 осіб, оскільки більшість учасників не сплачували членські внески³. З іншого боку, звітність товариства може розповісти про його ідеологічну направленість, відносини з владою. Поіменний список учасників та правління товариства надає можливість створити соціальний портрет та проводити просопографічні дослідження.

Для аналізу значної кількості даних у пригоді історичу може стати штучний інтелект. Як показала практика його використання у роботі над звітами КСБТ, це значно прискорює роботу, відкриває нові можливості та допомагає зекономити час на опрацювання зібраних статистичних матеріалів. Використавши поширені додатки DeepSeek, ChatGPT та Gemini мені вдалось перенести дані з фото у цифровий формат, обробити їх, створити візуалізації, та проаналізувати їх.

Усі додатки добре впорались з оцифруванням даних. З перенесенням числових даних у цифровий формат штучний інтелект впорався на відмінно, натомість під час роботи над поіменними списками він помилявся, плував імена та видозмінював їх. Завантаживши в нього фактично весь масив статистичної інформації зі звіту, я також отримав можливість швидко отримувати інформацію та шукати закономірності.

Таким чином, використання штучного інтелекту для кількісного аналізу звітів громадських товариств є цілком виправданим. Він дозволяє історичу обробляти набагато більшу кількість даних, ніж раніше. Враховуючи, що кількість громадських організацій різного спряму-

³ Отчеты о деятельности Киевского Славянского Благотворительного Общества за 1873, 1875, 1878, 1879, 1882 гг. (Киев).

вання, які діяли в Київському генерал-губернаторстві та надсилали звіти, налічує десятки одиниць в різний період, потенціал для використання цього інструменту величезний. Як зазначила Владислава Москалець, подібні методи мають значний потенціал також у кліометрії, історичній демографії та інших галузях з великими масивами кількісних даних⁴.

Отже, звітність громадських товариств у Російській імперії другої половини XIX ст. є важливим джерелом для дослідження соціальної історії. Сучасні інструменти, зокрема штучний інтелект, значно розширюють можливості кількісного аналізу таких документів, дозволяючи швидше обробляти великі масиви інформації та виявляти приховані закономірності. Водночас, історичний контекст і критичне осмислення залишаються ключовою сферою відповідальності дослідника. Хоча технології стають корисним інструментом у руках історика, вони не можуть замінити його інтерпретаційну роль.

Bibliographic References

- Moskalets, Vladyslava. "ShI: futurystychna revoliutsiia chy falstart?" [AI: Futurist Revolution or False Start?]. *Ukraine Moderna*, August 14, 2025. <https://uamoderna.com/blogy/shtuchnyi-intelekt-futurystychna-revoliutsiia-chy-falstart/>.
- Obshchee sobranie Kievskogo slavyanskogo blagotvoritel'nogo obshchestva. [General Meeting of the Kyiv Slavic Charitable Society]. *Kievlyanin*, no. 320, November 19, 1901.
- Otchety o deyatel'nosti Kievskogo Slavyanskogo Blagotvoritel'nogo Obshchestva za 1873, 1875, 1878, 1879, 1882 gg.* [Reports on the

⁴ Москалець Владислава, "ШІ: футуристична революція чи фальстарт?" *Україна Модерна*, 14 серпня, 2025. <https://uamoderna.com/blogy/shtuchnyi-intelekt-futurystychna-revoliutsiia-chy-falstart/>.

Досліджуючи минуле

Activities of the Kyiv Slavic Charitable Society for 1873, 1875, 1878, 1879, 1882]. Kyiv, n.d.

Tsentralnyi Derzhavnyi Istorychnyi Arkhiv Ukrainy u Kyievi (TsDIAK Ukrainy). F. 442. Op. 1. Spr. 31. Ark. 112–122.

K. Kovalchuk

**METHODS AND APPROACHES TO THE STUDY
OF PUBLIC ASSOCIATIONS' REPORTS
IN THE RUSSIAN EMPIRE: CASE OF THE KYIV
SLAVONIC CHARITABLE COMMITTEE (1869–1920)**